

Правові, соціальні та екологічні аспекти захисту довкілля: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Чернігів, 19 квіт. 2018 р.) / [редкол. : Ніщима С.О., Аніщенко В.О., Пузирьов М.С.] ; Міністерство юстиції України, Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів, 2018. – 122 с.

Лазаренко Алла Миколаївна

к.ю.н., доцент, доцент кафедри правових дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Микуця Роман Петрович

студент заочної форми навчання б курсу факультету заочного, контрактного навчання та підвищення кваліфікації працівників Академії Державної пенітенціарної служби

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ПЕРЕБУВАННЯ ЧОЛОВІКА ТА ЖІНКИ У ФАКТИЧНОМУ ШЛЮБІ

Актуальність цієї теми визначена сучасною тенденцією життя, в якому переважна більшість молодих пар обирають спільне проживання без реєстрації шлюбних відносин. Даний вид співжиття чоловіка та жінки, іменуємий як «громадянський», «цивільний», «фактичний», «фактичні шлюбні відносини» не має чіткого визначення в українському законодавстві. Ці терміни використовують в юридичній та науковій практиці юристи та вчені.

Перебуваючи у фактичному шлюбі, у чоловіка та жінки виникають взаємні права та обов'язки, законодавче регулювання яких, у більшості випадках, має свої особливості. І хоча окремі питання досліджувались у працях таких вчених-юристів, як І. Жилінкова, Ю. Червоний, І. Апопій, З. Ромовська, В. Махінчук, С. Фурса, та інших, залишилося чимало проблем, що вимагають наукового осмислення й відповідних рекомендацій.

«Фактичне подружжя» має особисті немайнові права такі ж, як й у зареєстрованого подружжя. Чоловіку та жінці гарантовані рівні права відповідно до основних прав і свобод людини. Перебуваючи у «фактичному шлюбі» вони

мають право на свободу думки, вибору роду занять, місця проживання, відосповідання. Наділені правом вирішувати свій сімейний устрій, що включає в себе: розподіл сімейних обов'язків, ведення спільного побуту та виховання спільних дітей. Під майновими відносинами „фактичного подружжя”, слід розуміти відносини, що виникають між жінкою та чоловіком з приводу майна і мають економічний зміст. Перебування чоловіка та жінки у фактичних шлюбних відносинах створює досить суттєві проблеми при реалізації права власності на частку майна яке є об'єктом спільної власності. Майнові права учасників позашлюбних взаємовідносин можуть бути захищені тільки нормами цивільного права, зокрема, про спільну часткову власність [4].

На майно, що є об'єктом права спільної сумісної власності жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою, поширюються положення глави 8 СК України. Отже, частина 2 ст. 74 СК України поширюється на осіб, які не перебувають у шлюбі між собою, але проживають однією сім'єю, положення Сімейного кодексу, пов'язані з набуттям за час спільного проживання права на придбання майна, що регулюють аналогічні відносини між особами, які перебувають у зареєстрованому шлюбі. Однак, наведене положення, як зазначалося, суперечить частині 2 ст. 21 СК, яка встановлює, що проживання однією сім'єю жінки та чоловіка без реєстрації шлюбу не є підставою для виникнення у них прав та обов'язків подружжя [5].

Проблемним також є процес розподілу майна. Ділити можна тільки спільне майно, але для цього хтось повинен визнати факт спільної сумісної власності на нього. Статтею 74 Сімейного кодексу України встановлено: якщо жінка і чоловік проживають однією родиною, але не перебувають між собою у шлюбі, майно, нажите ними за час спільного проживання, належить їм на правах спільної сумісної власності, якщо інше не встановлене письмовим договором між ними. Проте, відсутня судова практика розгляду спірних питань щодо розподілу майна після розірвання «фактичного шлюбу» ще немає достатньої судової практики [1, с.34].

Заслужують на увагу особливості, пов'язані із проживанням жінки й чоловіка без реєстрації подружнього союзу, насамперед тих, що стосуються народження дитини, розподілу майна, спадщини [4, с. 83].

Питання, пов'язані з народженням дитини, регулюються передусім ст. 125, 142, 180 СКУ. Відповідно до ст. 142 СКУ діти мають рівні права та обов'язки щодо батьків незалежно від того, чи перебували ті у шлюбі між собою. Отже, їхні права є захищеними. Відсутність реєстрації шлюбу стає на заваді спільному усиновленню фактичним подружжям однієї і тієї ж дитини (ч. 4 ст. 211 СКУ). Якщо чоловік і жінка, які перебувають у «фактичному шлюбі», вирішили «розлучитися» (припинити спільне проживання і ведення спільного господарства), права їхньої спільної дитини не повинні обмежуватися. Чинне законодавство передбачає можливість отримання аліментів і у разі перебування в зареєстрованому шлюбі (ст. 75 СКУ), і в разі фактичних шлюбних відносин (статті 76, 91 СКУ).

Все більше вчених та дослідників вивчають проблемні питання, які виникають при реалізації прав «фактичних шлюбів». З прийняттям 10 січня 2002 року СКУ було вирішено деякі питання, пов'язані з існуванням «фактичних шлюбів», проте повністю не внесло ясності у вирішення даної проблеми.

Регулювання сімейних відносин здійснюється з метою зміцнення сім'ї як соціального інституту і як союзу конкретних осіб, утвердження почуття обов'язку перед батьками, дітьми та іншими членами сім'ї, побудови сімейних відносин на паритетних засадах, на почуттях взаємної любові та поваги, взаємодопомоги і підтримки, забезпечення кожної дитини сімейним вихованням, можливістю духовного та фізичного розвитку [3].

Таким чином, чоловік та жінка, які вступили у спільне життя, та не зареєстрували свої шлюбні відносини, являються фактично незахищеними з боку держави. З іншого боку «фактичне подружжя» мало чим відрізняється від зареєстрованого. Спільне проживання, спільне майно, ведення спільного господарства та народження дітей - все це являється основою сім'ї. Реєструвати свої відносини чи ні – особисте право кожного. Українська держава повинна

виступати гарантом сім'ї та забезпечувати правовий захист для всіх подружніх відносин. Беручи приклад з деяких Європейських країн, де «фактичний шлюб» є законодавчо визнаним та являється на рівні з зареєстрованим.

Список використаних джерел

1. Апопій І. В. Обмеження майнових прав осіб, що перебувають у фактичних шлюбних відносинах // Науковий вісник Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича: Зб. наук. праць / Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича. – Чернівці, 2008. С. 32–35.
2. Митрофанова О. Правове регулювання фактичних шлюбних відносин // Юридичний журнал: аналітичні матеріали, коментарі, судова практика / МОН України; НПУ ім. Драгоманова; Ін-т політології та ін. 2008. № 7/8. С. 82–86.
3. Грічук О. Проблеми поняття «фактичний шлюб» та «конкубатний договір» в Україні // Підприємництво, господарство і право: Науково-практичний, господарсько-правовий журнал / Ін-т приватного права і підпр-ва АПрН України та ін. 2007. № 6. С. 62–65.
4. Овчатова-Редько А. Походження “фактичного шлюбу” / А. Овчатова-Редько // Актуальні проблеми держави і права : Збірник наукових праць. Одеса : Юридична література. 2007. Вип. 33.
5. Сімейний кодекс України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>